

Budapesti Levéltári Mozaikok

2021/4. szám (régi sorozat 31. szám)

DOI: [10.56045/BLM.2021.4](https://doi.org/10.56045/BLM.2021.4)

ISSN: 2939-6921

URL: <http://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/2021/12/14/leveltari-mozaikok-31/>

FEHÉR CSABA

Egy száműzött diktátor utolsó évei – *ötven éve temették el Rákosi Mátyást*

1971-ben szűk körben temették el a Farkasréti temetőben a Szovjetunióban, száműzetésben elhunyt pártvezért, Rákosi Mátyást. A cikk Rákosi száműzetésben több nyelven írt, korábban nem ismert leveleinek sorsát és feldolgozását ismerteti. Hivatalos leveleinek jelentős része hazatérési szándékáról, a válaszlevelek pedig annak elutasításáról szólnak, amelyet – súlyos betegsége ellenére – élete végéig nem tudott elfogadni. A levelek digitalizált másolatai rövid tartalmi összefoglalóval elérhetők a Hungaricanán.

Kulcsszavak: *Rákosi Mátyás, 1971, temetés, Szovjetunió, Farkasréti temető, levelezés, száműzetés*

Ötven évvel ezelőtt, 1971. február 5-én Gorkijban (ma Nyizsnyij Novgorod, Oroszország) hunyt el az az ember, akinek személyével a magyar közvélemény a diktátor fogalmát azonosítja. A Rákosi Máttyás névvel fémjelzett korszak a múlt század közepén nagyon mély sebeket ejtett és hagyott hátra a társadalomban, amelyek feldolgozása csak az elmúlt évtizedekben kezdődhetett el. Bár 20. századi történelmünk meghatározó szereplője volt, hírhedt alakjához aligha társulnak pozitív gondolatok. Temetésére 1971. február 16-án szűk körben, Budapesten került sor, és hamvait a Farkasréti temetőben titoktartás közepette helyezték el.

1. kép. Rákosi Máttyás és felesége, Fenya Fjodorovna Korniyilova 1950-ben
([Fortepan / Bauer Sándor, képszám: 126963](#))

2016-ban Ungváry Krisztián történész birtokába került egy Rákosi leveleit tartalmazó gyűjtemény, amely nagyrészt már az 1956-os forradalom után keletkezett, és a Szovjetunióban töltött éveibe enged bepillantást. A leveleket egyrészt korábbi politikai harcostársai és elvbarátai (pl. Gerő Ernő, Piros László, Kovács István, Varga Jenő, Gáti Tibor, Molnár Etel) írták, illetve hivatalos szervektől, és rokonaitól érkeztek, másrészt ő maga, vagy felesége jegyezte azokat. A saját maga által küldött levelekről fogalmazványt, másolatot készített. A 264 levelet, iratot tartalmazó gyűjtemény titokzatos körülmények között jutott a történészhez, aki Budapest Főváros Levéltára (BFL) rendelkezésére bocsátotta az anyagot digitalizálás céljából. Ezáltal a Hungaricana Közgyűjteményi Portálon keresztül megnyílt a lehetőség azok megosztására és hasznosulásra. A BFL munkatársai nemcsak az idegennyelvű (orosz, angol, olasz stb.), hanem a magyar nyelvű levelek, dokumentumok elé is készítettek rövid tartalmi összefoglalót, ezzel is könnyítve a szövegértelmezést. A digitalizált gyűjtemény [ünnepélyes bemutatóját](#) 2019-ben tartották Budapest Főváros Levéltárában. A gyűjtemény [itt](#) érhető el.

2. kép. Rákosi Mátyás beszél a Kossuth Lajos téren felállított emelvényen az 1954-es választási nagygyűlésen ([Fortepan / Magyar Rendőr, képszám 17995](#))

A levélgyűjteményből ízelítőt kapunk a Rákosit foglalkoztató kérdésekről, gondolkodásáról és helyzetéről. Ungváry Krisztián és Meruk József 2018-ban megjelent könyvükben részletesen elemzik az anyagot.¹ Személyétől rettegtek a múlt század derekán, de politikai bukását követően esendősége hamar megmutatkozott. Amikor 1956 júliusában, megromlott egészségi állapotára hivatkozva, leváltották első titkári posztjáról, „gyógykezelésre” a Szovjetunióba utazott. A „gyógykezelés” kifejezés – főleg az első években – jóindulatú elkendőzése volt a valós helyzetnek, hiszen Rákosi ténylegesen száműzetésbe került. A kezdeti időszakban nem volt még annyira beteg, hogy folyamatosan gyógykezelésre szorult volna, és később a tokmaki években pedig kifejezetten nehezen jutott megfelelő egészségügyi ellátáshoz.

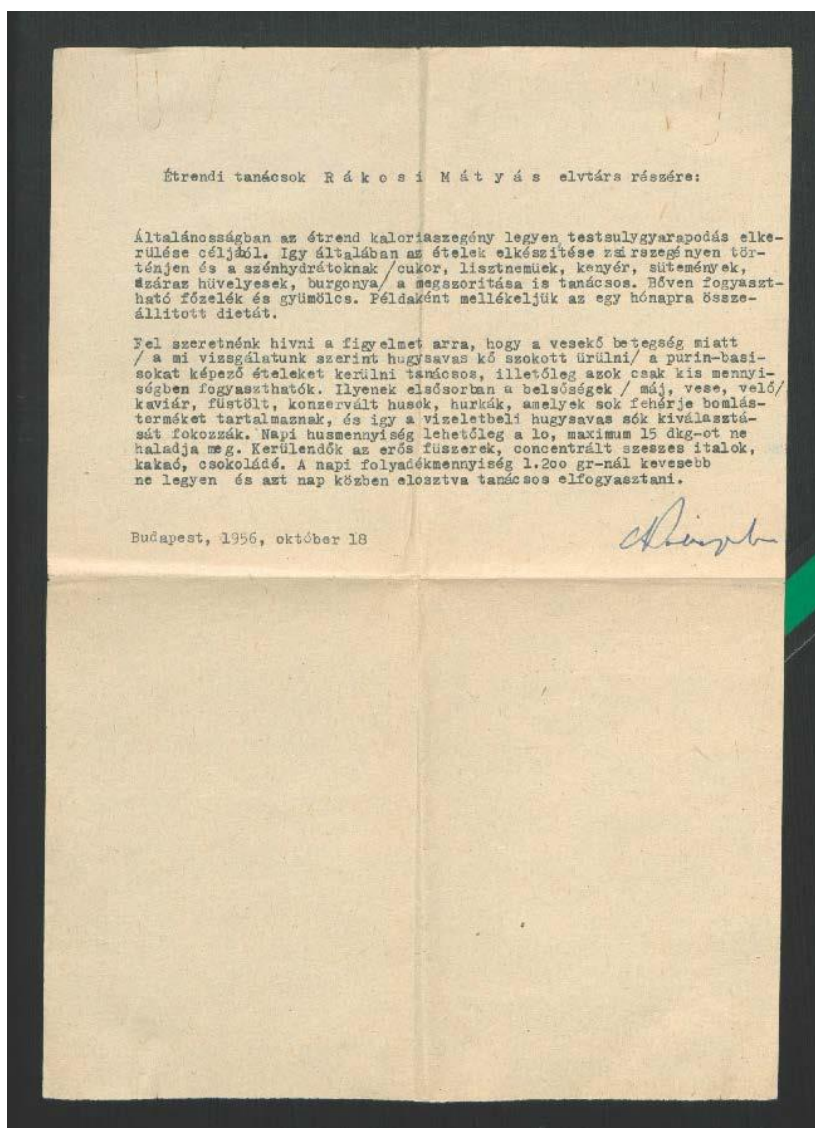
A forradalom kirobbanása előtti napokban Budapesten, feltehetően a magas rangú politikai vezetőket kezelő Kútvölgyi Kórházban² összeállított diétás étrendi javaslat már utalt vesebetegségére. Érdekes kérdés, hogy az ekkor már bukott vezér miért mégis Budapestről kapott dietetikai tanácsokat.

¹ Ungváry Krisztián–Meruk József: Rákosi Mátyás eltitkolt szolgálata. Egy sztálinista diktátor börtönben, jólétben és száműzetésben., Budapest, 2018. (továbbiakban Ungváry–Meruk)

² Ungváry–Meruk 268. p.

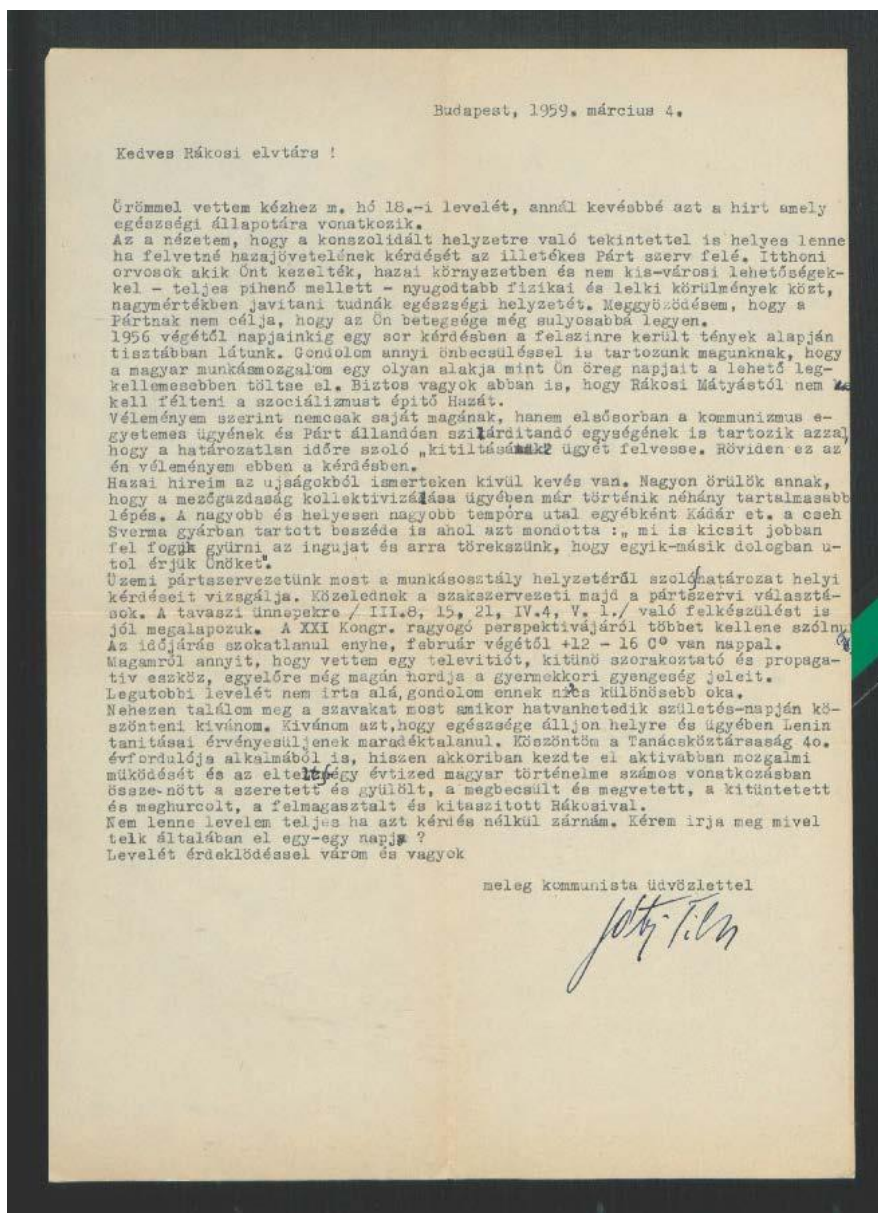
3. kép. Rákosi Mátyás az IKARUS mátyásföldi gyártelepén 1956-ban – még Magyarországon
([Fortepan/Hegy Zsolt, Balla Demeter felvétele, képszám: 148113](#))

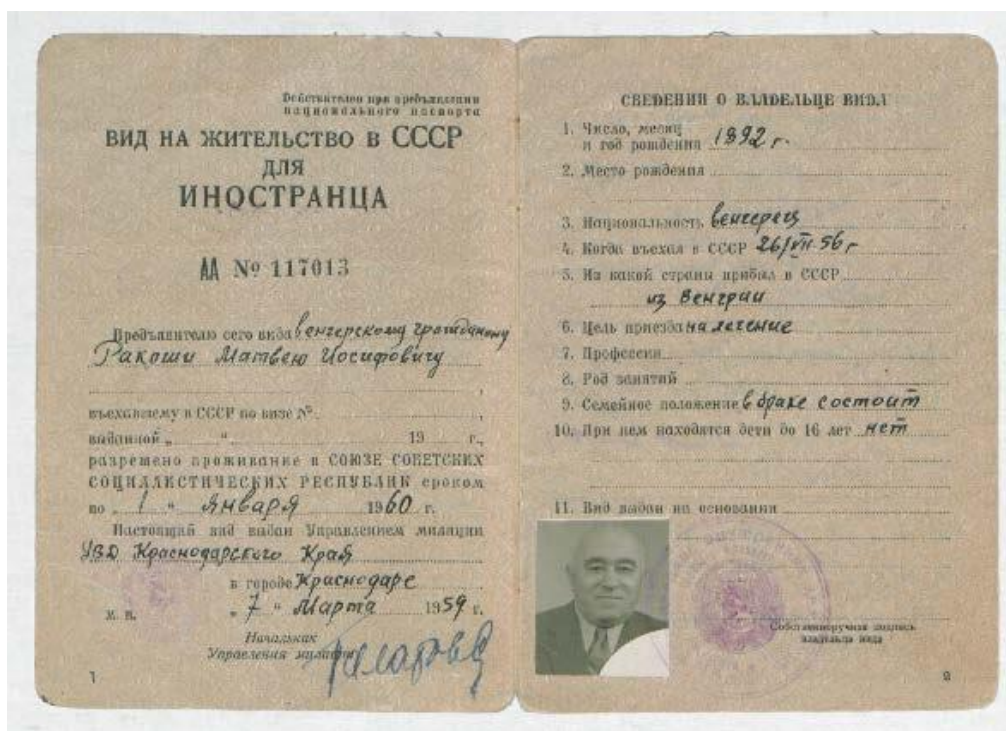
1. sz. dokumentum. „Étrendi tanácsok Rákosi Mátyás elvtárs részére” (Budapest, 1956.
október 18, [HU BFL XIV.284 7. sz. irat](#))

A forradalom kitörése is külföldön érte, és a Szovjet Kommunista Párt Központi Bizottsága (SZKP KB) még november 5-én – Magyarország szovjet megszállását követő napon – a hatalomból való kizárásáról döntött. Az Magyarországi Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága (MSZMP KB) pedig 1957-ben tiltotta meg hazatérését Magyarországra – először 5 évre –, amelyet a moszkvai elvtársak is helybenhagytak. Száműzetését élete hátralévő részében sem oldották fel. Furcsa mód továbbra is tartottak tőle, holott egészségi állapota ekkor már valóban megromlott és folyamatosan gyógykezelésre szorult, sőt, betegsége Magyarországon is köztudott volt. Hivatalos orosz nyelvű igazolványában a tartózkodás céljaként is gyógykezelés szerepel.

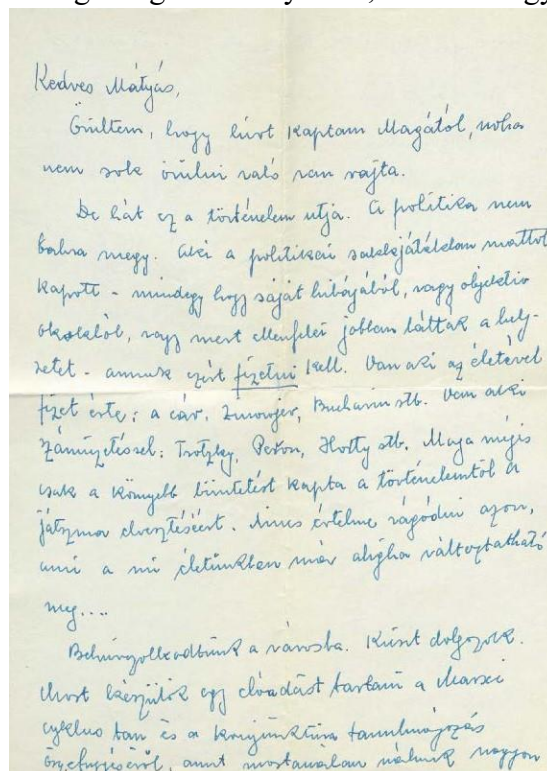

2. sz. dokumentum. Gáti Tibor levele Rákosi Mátyásnak (Budapest, 1959. március 4., [HU BFL XIV.284 50. sz. irat](#))

3. sz. dokumentum. Rákosi Máttyás fényképpel ellátott szovjet lakhatási engedélye (Krasznodar, 1959. március 7., [HU BFL XIV.284 52. sz. irat](#))

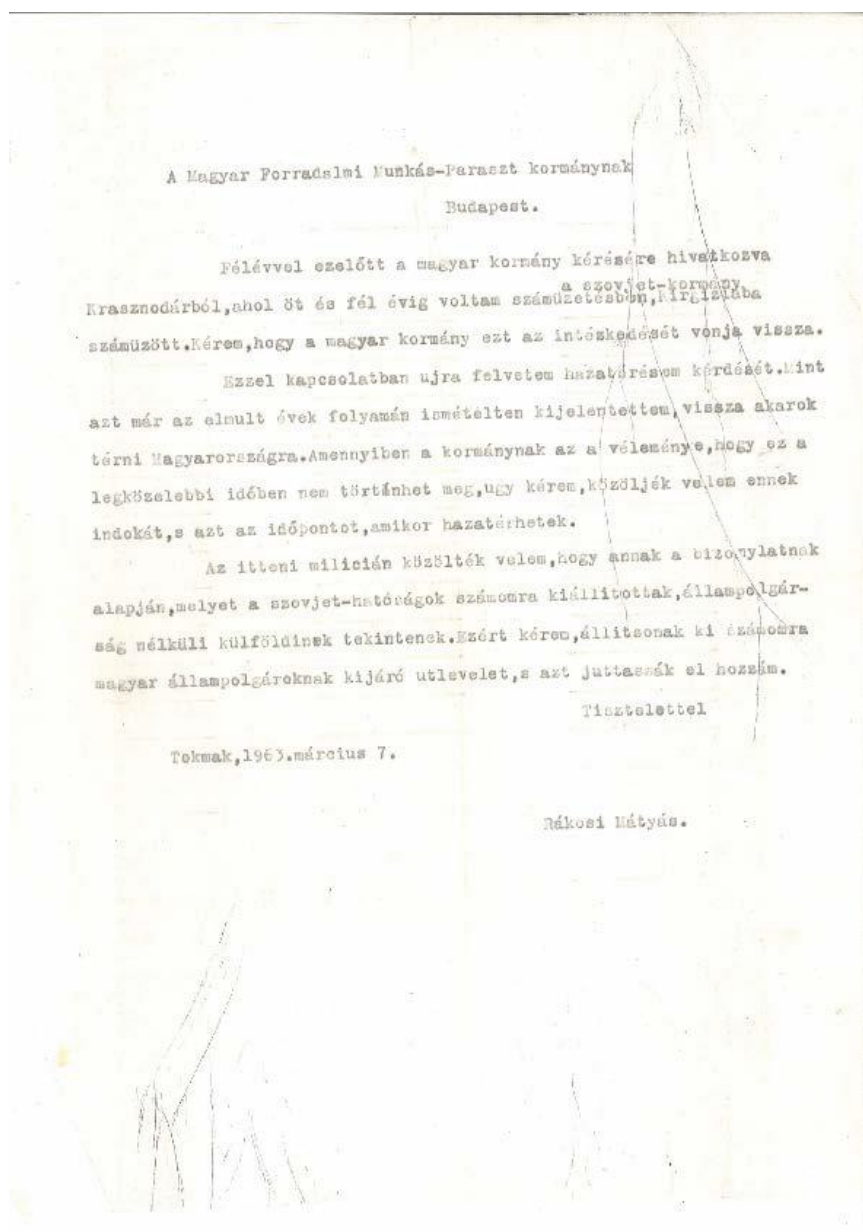
Barátja Varga Jenő levelében 1960-ban már szembesítette a ténnyel, miszerint „a politikai sakkjátszmájában mattot kapott”, amiért fizetni kell, és Rákosi örülhet, mert mégsem az életével fizetett érte. Felesleges rágódnia helyzetén, mert már úgysem tud rajta változtatni.

4. sz. dokumentum. Varga Jenő levele Rákosi Máttyásnak (Moszkva, 1960. október 17.) ([HU BFL XIV.284 83. sz. levél](#))

Hazatérési kérelmek a Szovjetunió vezetőihez...

Rákosi aktivitásából következően azonban úgy tűnik, a fenti figyelmeztetés ellenére nem fogadta el a tényeket. A levelekből az is kiderül, hogy sokszor kérte száműzetése feloldását a szovjet és a magyar elvtársaktól is. A magyar kommunisták viszont a lehető legtávolabb szerették volna tudni, és ezért a Krímhez közel eső Krasznodarból, amely kiemelten jó körülményeket biztosított számára, a szovjet-közép-ázsiai Kirgíziában lévő Tokmak (Tokmok, Kirgizisztán) városában helyezték. További érdekesség az alábbi dokumentumban, hogy hontalannak tünteti fel magát, holott legalábbis a szovjet lakhatási engedélynek birtokában volt (lásd fentebb az 52. számú dokumentumot).

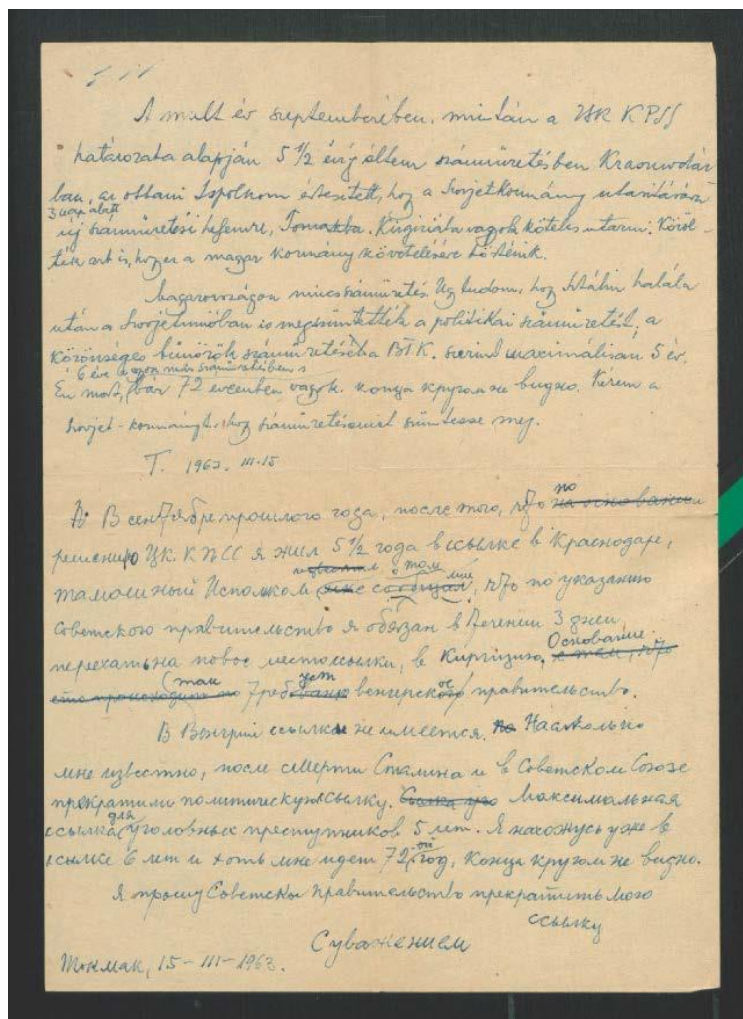

5. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás a magyar kormánynak (Tokmak, 1963. március 7.,
[HU BFL XIV.284 124. sz. levél](#))

Rákosi az SZKP főtitkáránál, Sztálin utódjánál, Nyikita Szergejevics Hruscsovnál is tiltakozott. Levelében a politikai száműzetés megszüntetéséről értekezik, miszerint az már csak a közönséges bűnözők számára maradt fenn. Meg sem fordult a fejében, hogy esetleg az utóbbi kategóriába tartozhatna, de ha mégis (!), akkor is eltelt már öt év, ami a szovjet Btk. szerinti büntetési tétel. Másik, szintén Hruscsovnak címzett levelében a magyarországi – 1963-as – amnesztiára hivatkozik, melynek során sok „ellenforradalmárt” is kiengedtek. Helyzetének, illetve hivatkozásának paradoxona megdöbbentő.

Hruscsov után 1964-től Leonyid Iljics Brezsnyevtől, valamint Jurij Vlagyimirovics Andropovtól is kérte hazautazásának engedélyezését, gyakran szívbetegségére és további gyógykezelés szükségességére hivatkozva.

7. sz. dokumentum. Rákosi Máttyás Hruscsovnak (Tokmak, 1963. március 15.,
[HU BFL XIV.284 126. sz. levél](#))

Уб. Жол.: Андронов.
 Как Вам известно, я живу уже в этом Советском Союзе. После
 Великой войны, Якобы Вы или кто-то из Ваших друзей в решении ЦК КПСС по
 которому меня послали в ссылку в Краснодар. Два года
 тому назад, на этот раз по решению Советского Правительства
 переехал я в ссылку в курортный город Токмак с тем, Якобы
 без предварительного разрешения милиции не могу покинуть
 это место. В правлении это возмущает так: по совету врага я
 хочу ехать на лечение сердечной болезни, на свой счет в Кисло-
 водск, но милиция не дает разрешение.
 Так как Венгерское правительство отказало мне вер-
 нуться в Венгрию, лишило меня венгерского паспорта, я уже два
 или три года живу, как иностранец без гражданства. Мне уже 73-и
 год, я тяжело болен и живу в последние месяцы своей жизни.
 Я решил переехать в другую Социалистическую страну. Для
 разрешения этого вопроса мне необходимо пребывать в СССР.
 Но неделя в Москве, но милиция запрещает мне ехать.

10. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás Andropovnak (Tokmak, 1964. május 16.,
[HU BFL XIV.284 151. sz. levél](#))

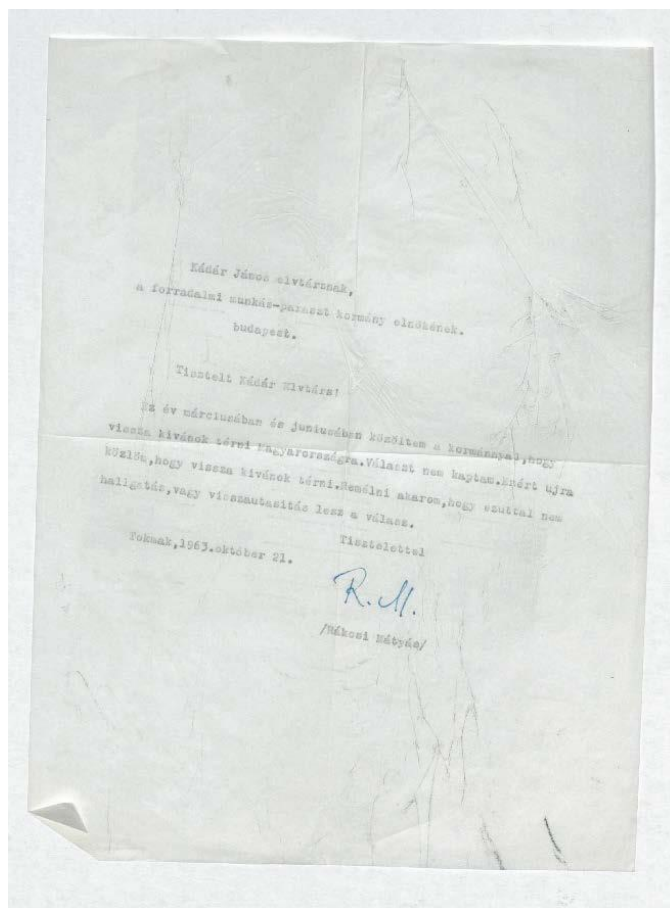
Уважаемый Мстислав Иванович!
 Я гражданин Венгрии, как ранее и Президент ЦК КПСС Леонид Брежнев.
 В 1956 году, после Венгерской революции, я был выслан из страны.
 По решению ЦК КПСС я был отправлен в ссылку в Краснодар.
 В 1962 году по решению Советского Правительства я переехал в курортный город
 Токмак. Венгерское правительство отказало мне в многократной просьбе
 вернуться в Венгрию, заставило меня венгерского паспорта, так
 как Якобы я живу в СССР уже много лет, как иностранец без
 гражданства. Возмущает это возмущает так: по совету врага я
 хочу ехать на лечение сердечной болезни, на свой счет в Кисло-
 водск, но милиция не дает разрешение.
 В таком положении я решил переехать в другую социа-
 листическую страну. Так как я не могу это разрешить из Токмака, я
 должен ехать на несколько недель в Москву, но милиция не
 дает разрешение. Я прошу Вас указать, как разрешить это. Так как
 я уже 73-и лет, я тяжело болен, и мне нужна срочная медицинская
 помощь. Я прошу Вас помочь.
 Токмак, 18 мая 1964 г.
 Роман Андреевич Руденко
 Ижевск, Николас Андреевич.
 Сincerely, Мстислав Иванович 1964. V. 23.
 (Андрас Иштван Ливе.
 Леонов Михаил Горбачев)

11. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás levele több szovjet kommunista vezetőnek
 (Tokmak, 1964. május 18-23., [HU BFL XIV.284 152. sz. levél](#))

...és a magyarországi kommunistákhoz

A Kádár Jánosnak írt követelőzése szintén mehökkentő. Rákosi ahhoz az emberhez fordult 1963-ban, aki korábban belügyminisztere volt, de koncepciós perben elítéltette, majd a hatalomban – Nagy Imrét, illetve a forradalom leverését követően – őt váltotta, és tulajdonképpen ellenlábasa volt: „...*Ez év márciusában és júniusában közöltem a kormánnyal, hogy vissza kívánok térni Magyarországra. Választ nem kaptam. Ezért újra közlöm, hogy vissza kívánok térni. Remélni akarom, hogy ezuttal nem hallgatás, vagy visszautasítás lesz a válasz.*”

12. sz. dokumentum. Rákosi Máttyás Kádár Jánosnak (Tokmak, 1963. október 21.,
[HU BFL XIV.284 140. sz. levél](#))

Egy másik, 1964. október 23-ra datált (!), „Kádár elvtárshoz” címzett és „*kommunista üdvözlettel*” küldött levelében kérte hazautazását és visszavételét a pártba.

KÁDÁR JÁNOS elvtársnak,
Magyar Forradalmi munkás-Pártot Kormány Minisztertanácsa Elnökének,
a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága első titkárának.

Tisztelt Kádár Elvtárs!

Ismételtten kértam, hogy hazatérhessek. Ugyancsak kértam visszavételtem a
Pártba. Választ nem kaptam. Most mindkét fenti kérdésemet megismétlem. Még
kontaktusul kérek, hogy a szovjet elvtársakat kértam, rendezzék kérdésemet,
s egyben megírtam, hogy mostani politikájukkal teljesen egyetértek.
Fenti kérdéseimre előzőli választ várva vagyok

Kommunista Hírvévelettel

Tokmak, 1964. október 23.

13. sz. dokumentum. Rákosi Máttyás Kádár Jánosnak (Tokmak, 1964. október 23.,
[HU BFL XIV.284 159. sz. levél](#))

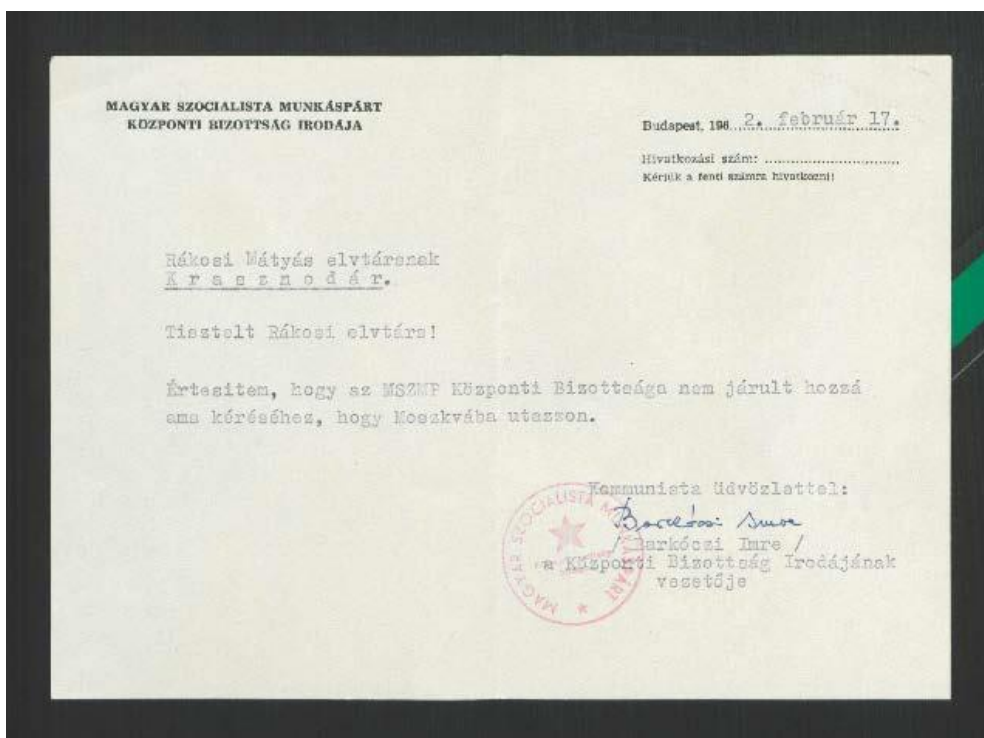
Egy korábbi, 1962-ben keltezett, az MSZMP VIII. kongresszusának címzett levelében – vagy inkább fellebbezésében – folyamatosan mentegette 1956 előtti tevékenységét, ráadásul koncepciók eljárásra hivatkozott, amelyet vele szemben alkalmaztak. Elismerte ugyan politikai felelősségét az '50-es években elkövetett hibákért, de Kádár János és Nógrádi Sándor felelősségét is hangsúlyozta.

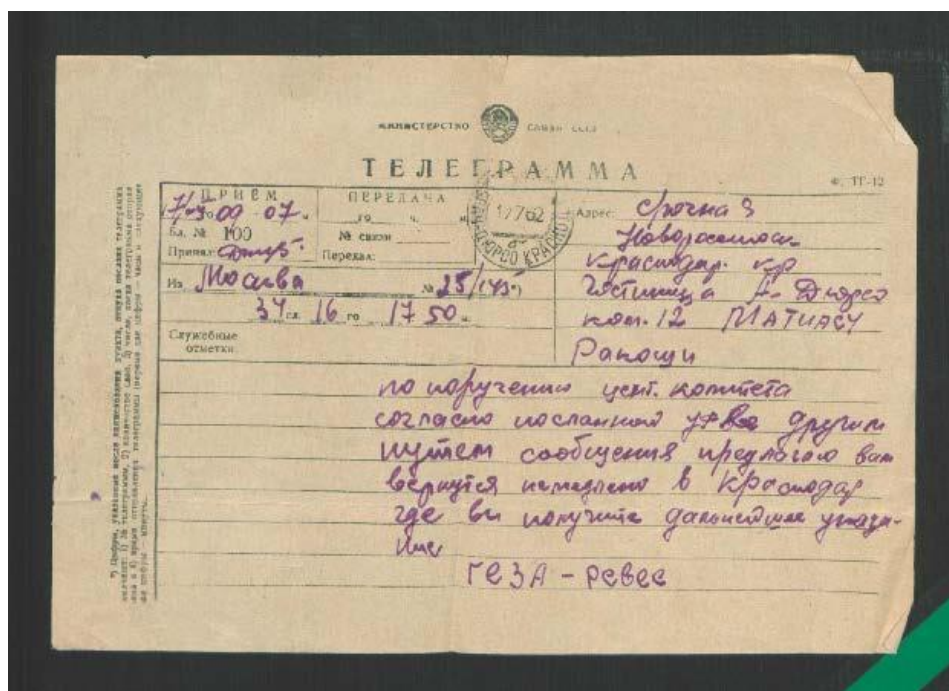
Ezt a felkutatást csak zavarta volna az én pártszerep megállapításom.

HU BFL XIV.284 112. sz. levél)

13

15. sz. dokumentum. Barkóczi Imre, a KB iroda vezetője tájékoztatja Rákosi Mátyást, hogy az MSZMP KB nem járult hozzá Moszkvába utazásához (Budapest, 1962. február 17., [HU BFL XIV.284 100. sz. levél](#))

16. sz. dokumentum. Felszólítás Rákosi visszatérésére Krasznodarba (Moszkva, 1962. július 17., [HU BFL XIV.284 110. sz. irat](#))

1966-ban a magyar és a szovjet vezetésnek címzett levelében kölcsönös félreértést vizionált, mintha mindenhol a másik ország vezetőinek kérésére hivatkoznának száműzetése fenntartása indokaként. Korábban a magyarok tarthattak attól, hogy körülötte politikai csoportosulás alakul ki, de ez már nem lehetséges, hiszen ő egy beteg ember – írja.

Magyar Szocialista Munkáspárti Központi Bizottságának.
 Tisztelt Központi Bizottság! Budapest.
 1966. szept. 5.
 Tisztelt Bizottság! Kérlek, hogy
 engedélyezze kérésed ^{kérelme} Magyarországra, mert
 fennáll annak ~~valószínűsége~~, hogy körülöttem olyan esz-
 peritizmus kelthetik, mely akadályozná a párt, a kor-
 mány munkáját. En akkor sem érhetem egyetértéssel, hogy
 a Szovjetunió szociálistái befűztek kezük közé. Kötés elvett
 közt, mint 6. osztályos, és felül, a vizsgák megváltoztak, én
 magam 7. éves ^{osztályos} és megf. beteg. Ezt kérem, hogy ne gázdí-
 senek tovább akadályozni terjesztéssel ebben.
 Tokmak, 1966. szept. 5.
 Kérem a K.N.C.C. Közp. Bizottságát, hogy a fenti kérésemet
 támogatssa. Míg a K.N.C. nem el van kezelve az a nézet, hogy én
 a szovjet hatóságok engedélyezték a magyar vutók kérésre tartanak
 addig Magyarországon sokan úgy tudják, hogy ^{én} a K.N.
 követelésére ~~származtam~~, vagyis ~~származtam~~. ~~Itt~~
~~Az ifjú hatóság becsületesen, hogy a keleti hatóságok - központi~~
~~intézmények hívtak ki, és az engedélyt, hogy kiderül, én~~
~~dekorációval láttam el. Kérem, utasítsák a keleti hatóságokat,~~
~~hogy ne akadályozzák meg utasításomat~~
 Tokmak, 1966. szept. 5. Kommunista irányítással

17. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás visszatérésére vonatkozó kérelme az MSZMP KB-hez és az SZKP KB-hez (Tokmak, 1966. szeptember 5., [HU BFL XIV.284 177. sz. levél](#))

Költözési terve Kínába

Szorult helyzetéből nem látva más kiutat, el akart költözni egy másik szocialista országba, ehhez 1964-ben Hruscsov engedélyét kérte. Egy évvel későbbi leveléből az is kiderül, hogy a Szovjetunió politikai konkurensa, a Kínai Népköztársaság volt az a másik szocialista ország, amelynek területén szeretett volna élni.

[illegible]

18. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás Hruscsovnak „egy másik szocialista országba” tervezett költözéséről (Tokmak, 1964. március 15., [HU BFL XIV.284 146. sz. irat](#))

To the Central Committee of the Chinese Communist Party.

Dear Comrade:

I ask for your permission to go to live in the Chinese Peoples Republic.

Isaacs I am now in my 74-th years and in infirmity in a Virginiian mountain village, I would be very obliged by seeing getting your positive answer as soon as possible.

If you deem it necessary, I can motivate my request more in detail

With the best
sincere communist greetings
yours

My address
1 1965 N.Y. ex- secretary of the C.C.P of
the Hungarian Comm. Party
ex- president of the Council of
Ministers Chinese Peoples
Republic.

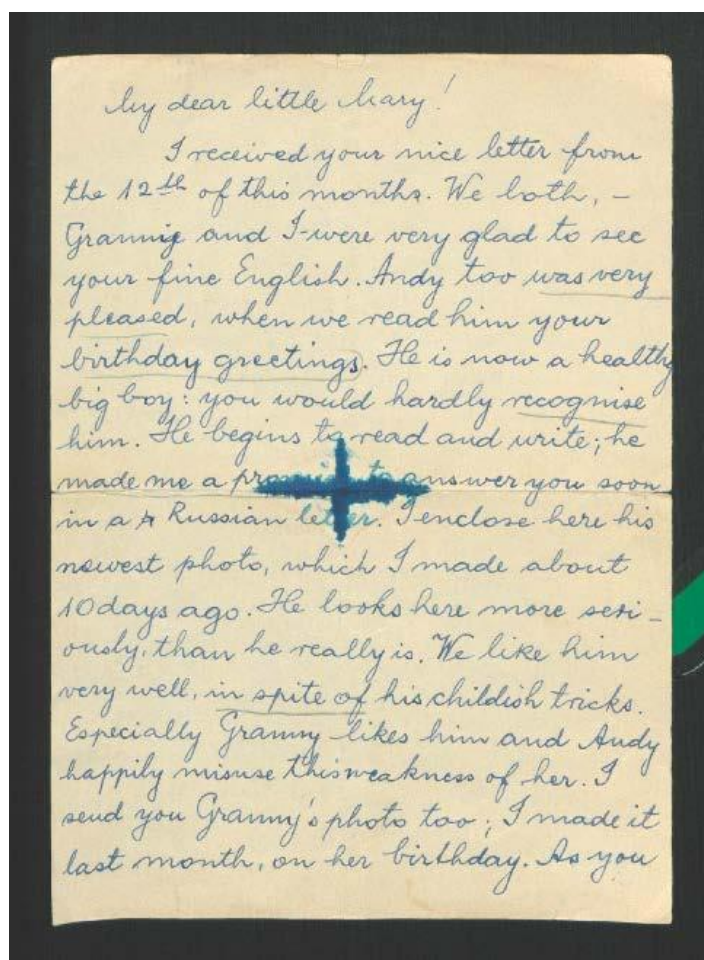
To the Central Committee of the Communist Party

19. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának
(Tokmak, 1965. május 4., [HU BFL XIV.284 166. sz. irat](#))

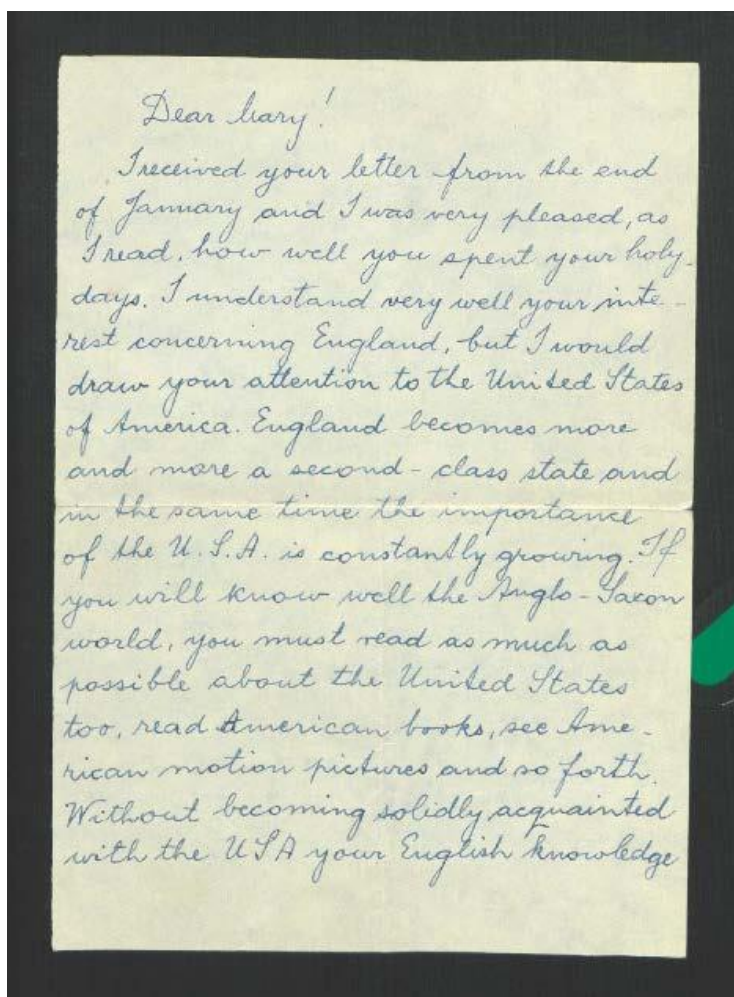

Az unoka és az angolszász kultúra

Érdekes motívum a levelekben megjelenő családi szál, különösen az unokájával, Marina Pahomovával folytatott angol nyelvű levelezése. Örül és gratulál angol nyelvű tanulmányaihoz, illetve kapacitálja az angolszász kultúra és különösen az USA alapos megismerésére (!). Ez a javaslata első olvasásra meghökkentőnek tűnik az akkori politikai viszonyok ismeretében, a feszültségekkel terhelt hidegháborús években, de az ellenséget megismerni kívánó politikus stratégiai gondolkodásának jó példája. Egy másik, korábbi levelében az unoka olvasmányélményére reflektálva mintegy mellékesen megemlíti, hogy ismerte a finn határ mellett Lenint bújtató Rahiát, aki jó barátja volt, és Leninnel is többször találkozott, ráadásul fordított számára angolból.

20. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás levele unokájának, Maria L. Pahomovának (1961. december 26., [HU BFL XIV.284 94. sz. irat](#))

21. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás levele unokájának, Maria L. Pahomovának (1962. február 19., [HU BFL XIV.284 101. sz. levél](#))

Visszatérési tervei a hatvanas évek második felében

Levelei alapján elmondható, hogy a volt diktátor haláláig nem adta fel a reményt, hogy előbb vagy utóbb hazaengedjék Magyarországra, erről tanúskodnak a hatvanas évek második felében a regnáló szovjet és magyar pártvezetőknek írott levelei. 1966 végén már Arzamaszból – Nyizsnyij-Novgorod közeléből – írta levelét Brezsnyevnek, a Hruscsovot váltó főtitkárnak, amelyet nem hagyhatott el, mert a korábbi tokmakihoz hasonló zárt terület volt. A levélben polgárháborús érdemeire és SZKP tagságára hivatkozva remélte helyzete enyhítését.

1967 januárjában az MSZMP KB-nak írt levelében megismételte, amit az őt felkereső politikusoknak, jelesen Aczél Györgynek is elmondott, vagyis, hogy hazatérése esetén emlékiratain kíván dolgozni és többé nem politizálna. Szeretne jobb egészségügyi körülmények közé kerülni Magyarországon, és kezeltetni szív- és szembetegségét. Későbbi levelében Kádár Jánosnak is megírta ugyanezt, emlékirat-tervezetét pedig részletesen a Kállai Gyulának írott levélből ismerhetjük meg. Eszerint a szovjet forradalom közelgő 50. évforduló kapcsán, illetve Lenin születésének 100. évfordulójára egyre több megemlékezés jelenik meg. Feltehetően ebbe a sorba szeretne beállni, illetve hazajutását elősegíteni. Mint írja, a magyar hadifoglyoknak nagy szerepük volt a szovjet forradalom kirobbantásában. Lenin is sokat foglalkozott a magyarokkal, különösen a Tanácsköztársaság kapcsán, és sok magyart ismert (Kun Béla, Szamuely Tibor stb.). Rákosi Lenin harcostársaként és az 1920–1922 közötti időszakban közvetlen munkatársaként dolgozott. A magyarok szerepe és jelentősége szerinte kevésbé ismert, amit írásával szeretett volna kihangsúlyozni.

Levelet

A Magyar Szocialista Leninkáspárti Központi Bizottságának

Tisztelt Központi Bizottság!

Felkereslek László György és László József elvtársak azzal, hogy
minél hamarabb, azaz azonnal irvánthetném a párthoz fordultam,
kérlek, mint szoktam máskor is, hogy a pártjára irvánthetném
azt. A szándékomból, hogy az életem, mint a többi, nyugdíjas,
azt a kutyákkal, hogy politikai nem kívánok, bár a párt politikai
kaját képelem. Egyben szeretném szülői sírjaimat is a műhely
hálojára normális viszonyok között gördíteni, mert itt hónapokig
tartott például, amíg semmiel sejtet megfélemlítő korszak el
került. Végül, de nem utolsósorban szeretném nyugatutazásom
sínét dolgozni, ami itt nem lehetséges, viszont a magyar kormány
minis terjesztés az egész ma hasznát, például én is működés
nek magyar vonatkozásait – mint közvetlen munkatárs – én
ismerem legjobban, sőt még a legújabbak is. Én utolsósorban
szeretném amúgy a hálojára után karámban, hogy a
biznisz körében lelkem hálojára időmet.

Magas koromra és súlyos egészségi állapomra való tekintettel újra kérem, hogy karatériem hirdését, mielőbb pozitíven
döntse el, amivel is inkább, mert a probléma nem új és nem
először merül fel.

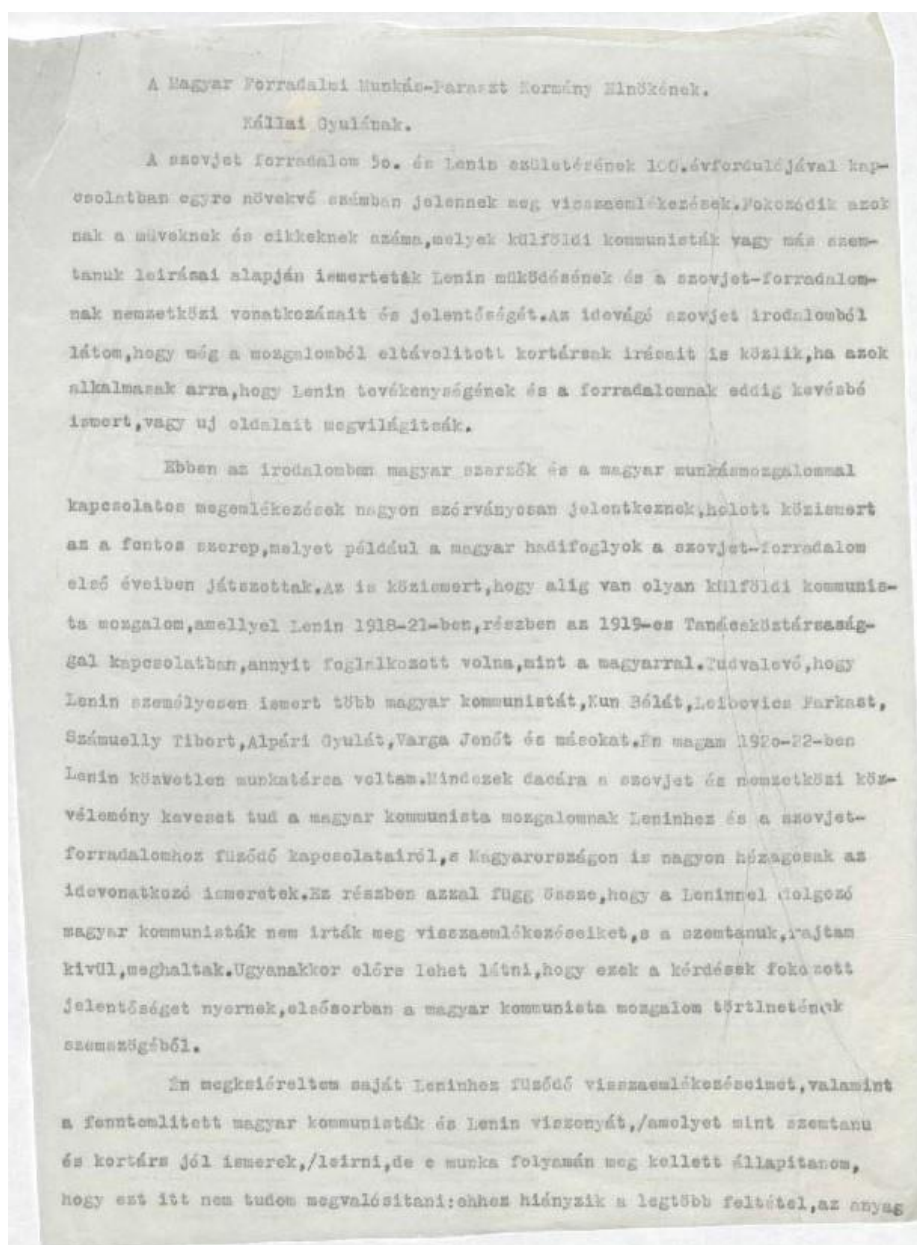
Kommunisták üdvözléssel

Barrich (1) 1967. jan. 10.

Rákosi Máttyás

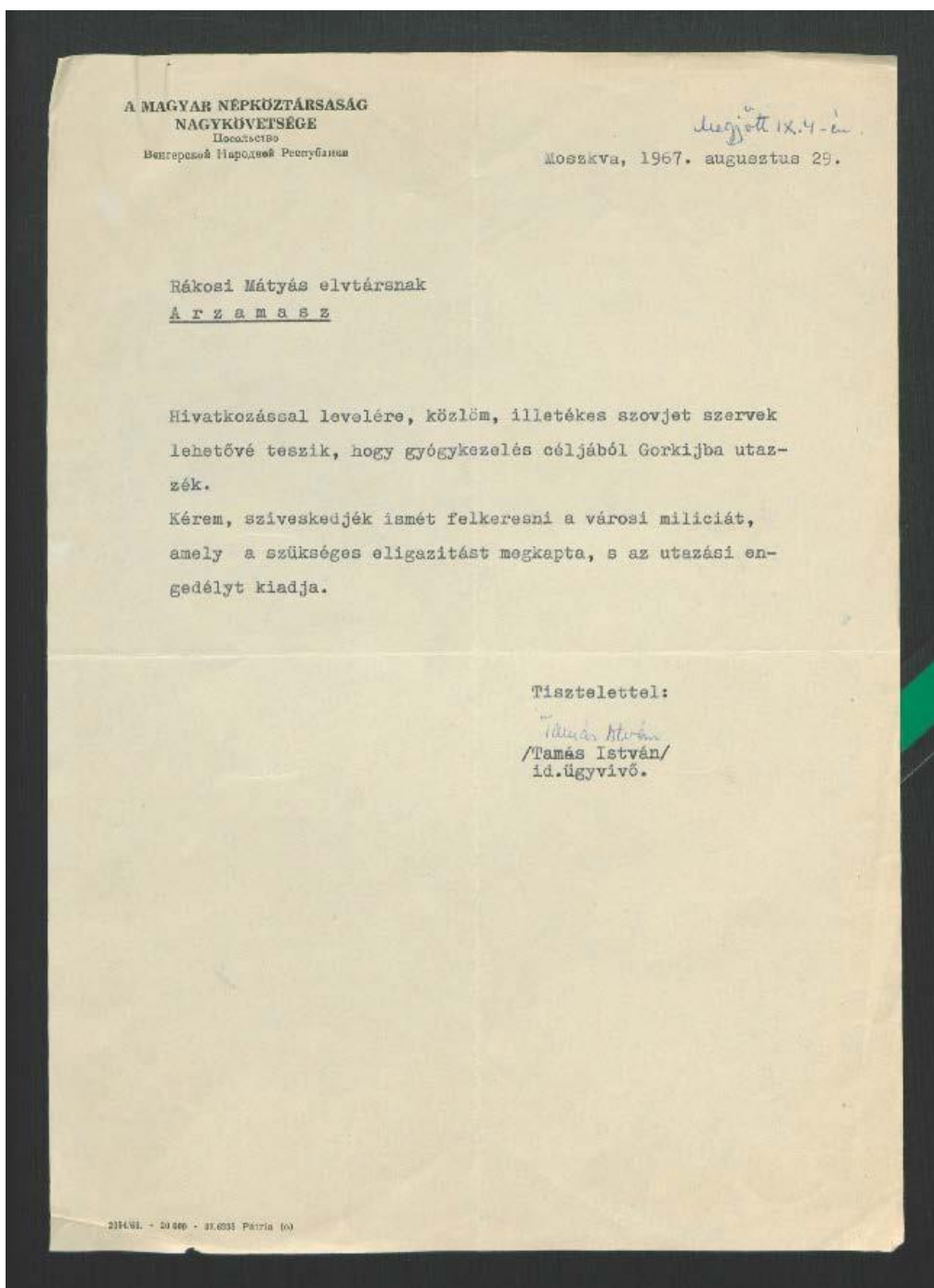
23. sz. dokumentum. Rákosi Máttyás az MSZMP KB-nak (1967. január 10.,
[HU BFL XIV.284.184. sz. levél](#))

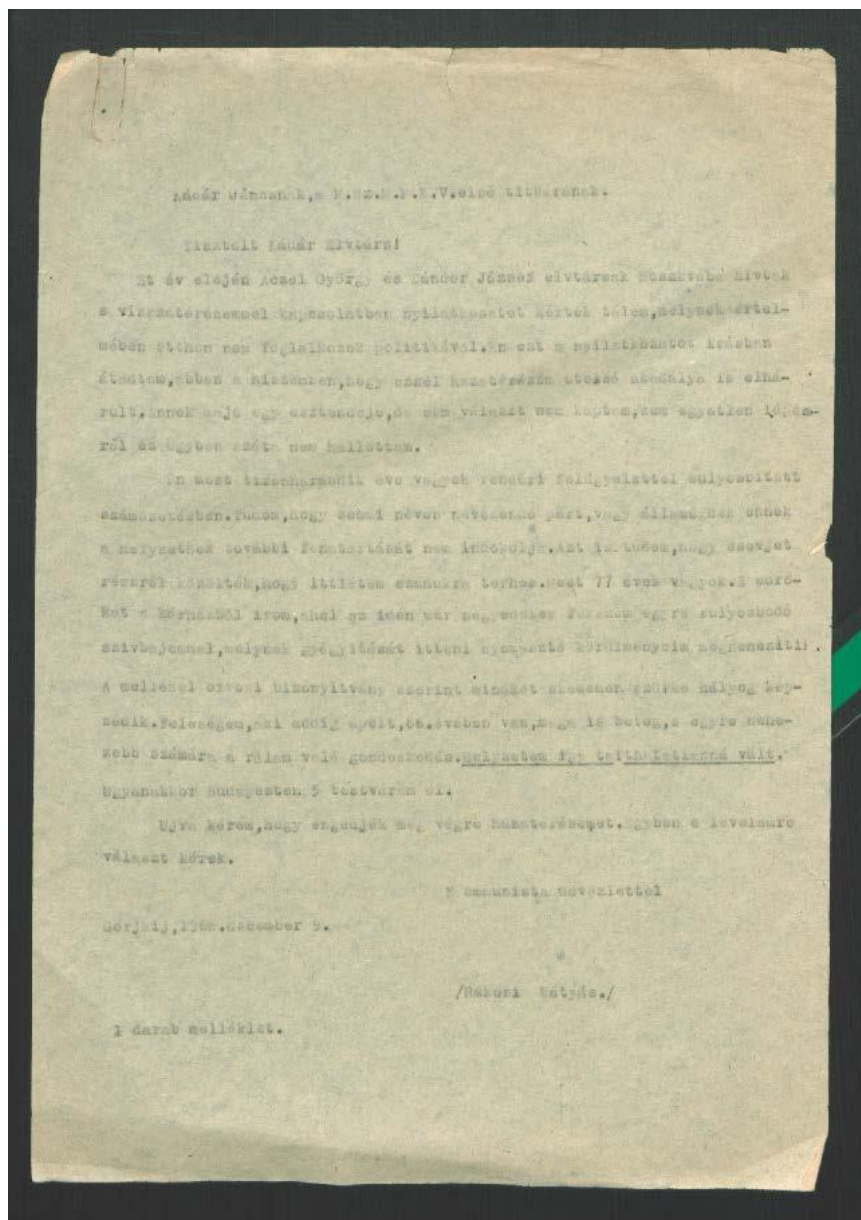

24. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás Kállai Gyulának (Arzamasz, 1967. január 11.,
[HU BFL XIV.284.186. sz. levél](#))

Későbbi leveleiben a hazautazást, vagy legalább a Szovjetunió belüli utazásokat romló egészségi állapota hangsúlyozásával próbálta kieszközölni. Egy 1968 végén a gorkiji kórházból Kádár Jánosnak írt levelében jelezte, hogy választ még nem kapott hazatérését illetően, pedig Aczél György és Sándor József kérésére írásba adta, hogy nem szándékozik politizálni. Ekkor már újból kórházban kezelték szürkehályoggal, majd szív- és érrendszeri panaszokkal.

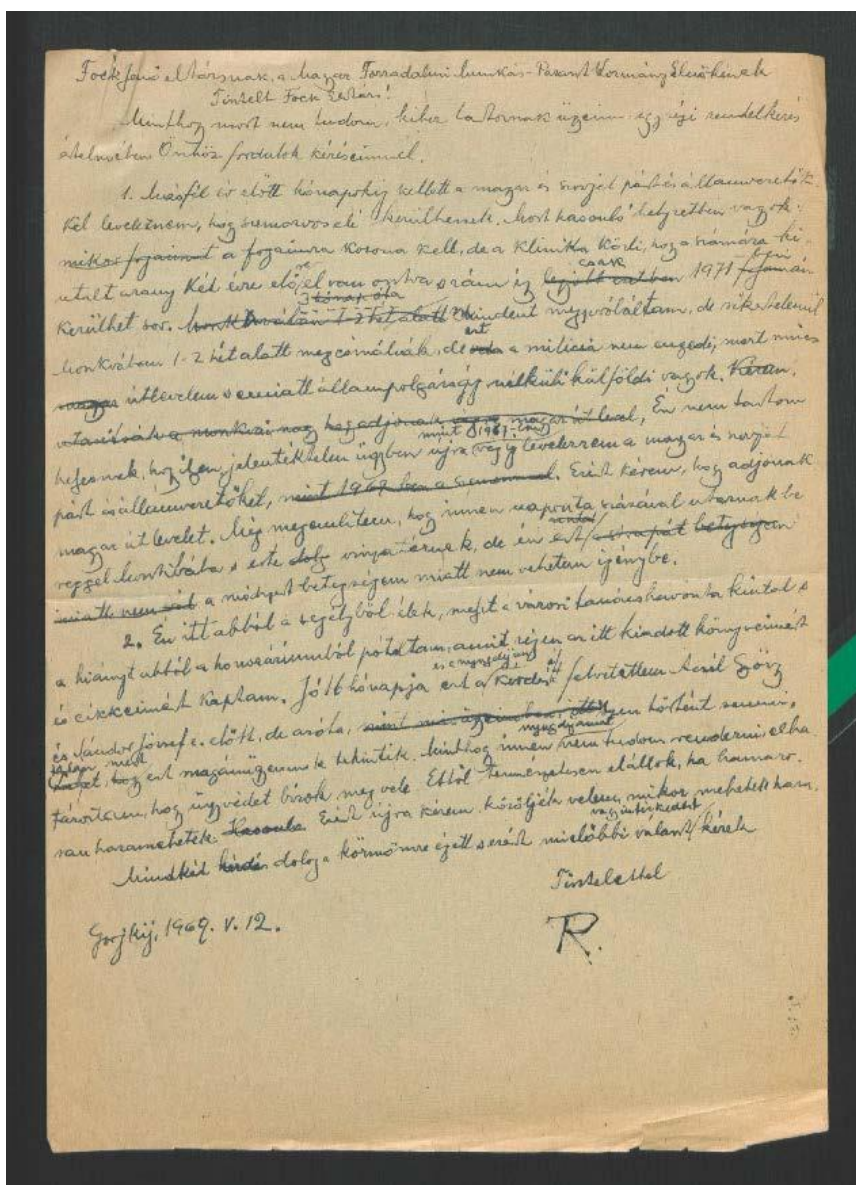
25. sz. dokumentum. Tamás István Rákosi Mátyásnak: engedélyezik Gorkijba utazását gyógykezelés céljából (Moszkva, 1967. augusztus 29., [HU BFL XIV.284 199. sz. levél](#))

26. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás Kádár Jánosnak (Gorkij, 1968. december 9., [HU BFL XIV.284 215. sz. levél](#))

1969-ben Fock Jenőnek, a Minisztertanács elnökének is írt, mivel Moszkvába szeretett volna utazni, indoklása szerint azért, mert ott tudna aranykoronát tetetni a fogaira. A levél jó példája annak, hogy Rákosi mennyire nem érzékelte háttérbe szorulását a politika terén. A levél szerint magyarországi nyugdíjügyeinek elintézését remélte ügyvédje útján, mert a Szovjetunióban segélyen élt, de az áhított útlevél megszerzése esetén elállt volna az ügyvéd igénybevételeitől. Ez a levél is jele súlyos szereptévesztésének, ami nemcsak az elsőosztályú orvosi kezelésre vonatkozó igényében, hanem az ultimátum jellegű felvetésben érhető tetten, miszerint ügyvédet fogad, de ha hazaengedik, eláll szándékától!

27. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás Fock Jenőnek (Gorkij, 1969. május 12.,
HU BFL XIV.284 220. sz. levél)

Végül mégiscsak ügyvédet fogadott nyugdíja intézéséhez és végrendelete elkészítésével is foglalkozott.

1970-ben Fock Jenőnek, Komócsin Zoltánnak és Kádár Jánosnak is elküldött leveléből kiderül, hogy ekkor már nagyon rossz egészségi állapotban volt, éppen műtét után lábadozott. Úgy érezte, már nincs sok hátra haláláig és szinte könyörgött, hogy engedjék hazatérni. Egy olasz politikustól – Umberto Terracini – tudta meg, hogy hazatérést párthatározat engedélyezte és az esedékes 25. évforduló – Magyarország „felszabadulása” – alkalmából remélte a hazajutást.

Eljuthott honnan. Vele a Törvényszék az olyan korábbi
 pol. bíróságok tagjainak sora. 10. levél, miszerint engedélyezték, hogy
 én meg a K. H. ban engem, halott velem meg jellemben köztársasági
 magyar pol. állam legfelsőbb bírósági, hogy határozat van hazatér-
 és engem, csak a megfelelő időpontra várni.

A fenti határozat, aha elbírálta legalább három nappal, azaz
 immutellen köztársasági bíróság, megoperálta, az, hogy 11. levélben
 vagyok is meg belet, határozat, nem ott időm van. Azt van, hogy
 korábbi feljegyzésének 25. évfolyamán, legbizony, hogy megfe-
 lített időpont határozatára. Ekkor, hogy végre engedjenek haza.

Kommunista újsággal

Tisztelet Farkas Ede!

A mai napon Kádár János elbírálta az általam írt levelet
 küldtem:

Kérem, hogy hazatérési kérelmemet támogassa

Komáromi Völgyben a - nax

G. 1970. IV. 10

28. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás több címzettnek (Gorkij, 1970. április 10.,
[HU BFL XIV.284 234. sz. levél](#))

Eltársai végül hajlottak a könyörgésre és 1970 májusában egy nyilatkozat aláírásának ellenében hazajöhetett volna. Hazatérésétől kezdve azonban korlátozták volna mozgását, hiszen házi őrizetben kellett volna élnie. A feltételeket visszautasította, ezért végül nem kapott engedélyt a hazatérésre.

[illegible]

29. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás Kádár Jánosnak (Gorkij, 1970. május 22., HU BFL XIV.284 238. sz. levél)

Utolsó fennmaradt leveleinek egyikében 1970 októberében a hazaengedő határozat visszavonásáról értekezett. A határozatot nem vette át, de véleménye szerint nem is vonhatták vissza titokban, hiszen csak a pártkongresszus, vagy a KB tehetné azt meg. A házi őrizet bevezetése, alkalmazása ellen is tiltakozott, de állítása szerint nyitott volt minden egyéb megoldásra.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának.

Tisztelt Központi Bizottság!

Ma fél évvel ezelőtt a Központi Bizottság határozatot hozott, melynek értelmében a közeljövőben hazatérhetek. E határozatot "illetékes szervek" titokban visszavonták. A Központi Bizottság határozatát tudvalevőleg csak a pártkongresszus és maga a Központi Bizottság vonhatja vissza. *Ezre nem felel meg a valóságnak* Tudommal az nem történt meg. Magyarországon eddig nem volt intézményesítve a háziórizet, s nincs olyan szerv, mely most titokban bevezethetné, s elsőnek velem szemben alkalmazná, aki mint ismeretes, 79 éves vagyok, súlyos beteg, s 16 évet töltöttem a magyar északkeleti kommunista ügyért börtönben. *szükségem* Még hozzátesszem, hogy a Központi Bizottság határozatának visszavonását sem párt, sem állami érdekekkel nem indokolták: ilyen indokolás fel sem merült.

Eljutott hozzám olyan hír, mely szerint most én nem akarok hazatérni, mert nem értek egyet a Központi Bizottság fenti határozatával. *Sőt* Szereték kijelenteni, hogy e határozattal egyetértek, és változatlanul haza kívánok térni. De meg kell jegyeznem, hogy a határozatot velem minde a mai napig nem is közölték, egyetlen alkalommal rá nem hivatkoztak, mintha nem is léteznék.

Talán nem kell mondanom, hogy én ezt a hazatérésem körül felmerült konfliktust nem kerestem, s nagyon sajnálom, hogy e kérdés ilyen fordulatot kapott. S a magam részéről minden megoldást szívesen elősegítek, mely hazatérésemet a Központi Bizottság *ez az a módja* fenti határozatának értelmében rendezzi.

Tisztelettel

Gorkij, 1970. október 16.

/ RÁKOSI MÁTYÁS. /

30. sz. dokumentum. Rákosi Mátyás az MSZMP KB-nek (Gorkij, 1970. október 16., [HU BFL XIV.284 246. sz. levél](#))

Egyéb megoldás viszont életében nem született, és hazatérése csak holtában valósulhatott meg.

Felhasznált irodalom

Botos János–Gyarmati György–Korom Mihály–Zinner Tibor: Magyar hétköznapiak. Rákosi Mátyás két emigrációja között. 1945–1956. Budapest, 1988.

Domokos József: Emlékezik egy kommunista védőügyvéd. Budapest, 1979.

Nemes János: Rákosi Mátyás születésnapja. Budapest, 1988.

Rákosi Mátyás: Visszaemlékezések: 1892–1925. I–II. kötet. Szerk. Feitl István, Gellériné Lázár Márta, Sipos Levente. Sajtó alá rend. és a jegyzeteket kész. Baráth Magdolna. Budapest, 2002.

A Rákosi-per. Szerk.: Györffy Sándor. Budapest, 1950.

A Rákosi-per. Vád – Védelem – Ítélet. Felelős kiadó: Vámbéry Ruzssem. Vietorisz Géza. Budapest, 1935.

Rév Erika: A népbiztosok pere. Budapest, 1969.

Vas Zoltán: Viszontagságos életem, Budapest, 1980.

Vas Zoltán: Akkori önmagunkról. Önéletírás II., Budapest, 1982.

Ungváry Krisztián–Meruk József: Rákosi Mátyás eltitkolt szolgálatai. Egy sztálinista diktátor börtönben, jólétben és száműzetésben. Budapest, 2018.

Impresszum

Budapesti Levéltári Mozaikok

A kiadó neve: Budapest Főváros Levéltára
A kiadó székhelye: 1139 Budapest, Teve u. 3-5.
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István főigazgató

Főszerkesztő: Dr. Simon Katalin
Szerkesztőség: Fazekasné Dr. Toma Katalin, Dr. Fehér Csaba, Dr. Garami Erika, Dr. Ternovác Bálint, Dr. V. László Zsófia, Tóth Gergely (technika- és honlapfelelős)

A szerkesztőség elérhetősége: 1139 Budapest, Teve utca 3-5.; 1554 Budapest, Pf. 41.

e-mail: mozaikok@bparchiv.hu

ISSN 2939-6921